

Geografsko gradivo v plemiških in samostanskih knjižnih zbirkah na Slovenskem

IZVLEČEK

V prispevku predstavljamo raziskavo zastopanosti geografskega gradiva v plemiških in samostanskih knjižnih zbirkah. Na podlagi literature in knjižnega gradiva smo ugotavljali lastništvo in število knjižnega gradiva od 16. do 19. stoletja na Slovenskem. Podatkov o lastništvu tovrstnega gradiva je malo, nanašajo pa se večinoma na knjižno gradivo. Sklepamo lahko, da so se ljudje tudi v preteklosti zanimali za geografska odkritja in značilnosti dežel, a je bilo malo lastnikov ali ustanov, ki bi geografsko gradivo sploh imeli. Pogoja za uporabo takšnega gradiva sta bila namreč pismenost in možnost nakupa ali izposoje. Dostopnost je bila večinoma omejena na gradivo zasebnih knjižnic premožnejših ljudi in redkih ustanov.

Ključne besede: geografija, kartografija, zemljevidi, stari zemljevidi, staro geografsko gradivo, knjižnica.

ABSTRACT

The geographical material in the aristocratic and monastic book collections in Slovenian territory
The paper presents a survey of representation of the geographical material in the aristocratic and monastic book collections. It is based on literature and book materials that were used to determine ownership and the amount of book materials from the 16th to the 19th century in Slovenian territory. The data which refer to the ownership of geographic materials in the past are modest, they relate mainly to book materials. We assume that people in the past were interested in geographical discoveries and the characteristics of the countries, but there were only a few owners or institutions that had geographic material. The prerequisite for use of such materials were literacy and the ability for purchasing or renting them. Availability of the materials has been mostly limited to private libraries of wealthy people and to a limited number of institutions.

Key words: geography, cartography, maps, old maps, old geographical material, library.

V sodobnem času so nakup, posedovanje in uporaba zemljevidov nekaj vsakdanjega. Izbiramo lahko med različnimi ponudniki ter različno natančnostjo in obliko kartografskega prikaza. V preteklosti pa je bilo tiskano ali ročno izdelano kartografsko gradivo mnogo težje dosegljivo. Razlogi so bili lahko uradna prepoved (na primer Jožefinski vojaški zemljevid), omejeno število in manj natančni prikazi določenega ozemlja (na primer slovensko ozemlje do 17. stoletja) (Gašperič 2007) in visoka cena. Zanimanje za zemljevide je bilo manjše tudi zaradi nepismenosti in preprostemu načina življenja, zato večjemu (revnejšemu) delu prebivalstva tovrstno gradivo ni bilo pomembno.

Posamezni zemljevidi so služili kot delovni ali orientacijski pripomoček, kot dekorativni dodatek so krasili stene zidov, lahko so bili dodani knjižnim delom ali pa so bili v obliki modelov in globusov. Zbirke zemljevidov so bile najpogosteje izdane v knjižni obliki kot atlasi.

Kakšna je bila razširjenost kartografskega gradiva, kdo so bili kupci in koliko takšnega gradiva so posamezniki oziroma knjižnice posedovali? V literaturi zelo redko zasledimo podatke o številu in vrsti hranjenega kartografskega gradiva. Podatki se po večini nanašajo na knjižno gradivo. Zato bomo v prispevku poskušali ugotoviti, kdo je kupoval, hranil in uporabljal geografska dela ter kolikšen je bil obseg knjižnega gradiva med 16. in 19. stoletjem, ki so ga posedovali posamezniki na ozemlju Republike Slovenije. Viri za to področje so predvsem zapuščine plemiških družin ter knjižnice samostanov in plemstva. Omenjene knjižnice so bile namreč edini kraji, kjer se je tovrstno gradivo zbiralo, hranilo in uporabljalo.

Stopnja pismenosti ter pogovorni in bralni jezik prebivalstva

Želja po nakupu in uporabi knjižnega gradiva se je pred več stoletji močno razlikovala od sedanjih navad. V preteklosti je znalo pisati in brati mnogo manj ljudi kot danes. Pravzaprav so bili do 16. stoletja redki, ki so to znali (Dular 2011). Za ozemlje Slovenije za tisti čas ni na razpolago podatkov o pismenosti. Glede na sodobne ugotovitve o podobnostih avstrijskih dežel pri razširjenosti prodaje in nakupa knjig (knjigotržci iz Augsburga so na primer imeli dobre stike z našimi in ostalimi avstrijskimi kraji) pa za lažjo predstavo lahko potegnemo nekatere vzporednice. Na Tirolskem je bilo na začetku 16. stoletja pismenih od 3 do 4 % prebivalcev, ob koncu stoletja pa dvakrat toliko. Pozneje se je delež pismenih povečeval, vendar je bilo na začetku 18. stoletja še vedno dve tretjini prebivalcev v avstrijskih deželah nepismenih (Dular 2011).

Na območju sedanje Slovenije se je prebivalstvo med 16. in 18. stoletjem delilo na tri družbene sloje: kmete, meščane in plemstvo. Ta delitev ni enaka jezikovni delitvi, saj so slovenščino govorili skoraj vsi, nemščino, italijanščino in latinščino pa predvsem glede na geografski in družbeni položaj. Vsaj 90 % prebivalstva je bilo pripadnikov kmečkega stanu. Bili so večinoma neizobraženi in nepismeni, glede na pokrajino bivanja pa so govorili različna narečja. Z izjemo nekaterih

Avtor besedila:

PRIMOŽ GAŠPERIČ, dr. geografije

Geografski inštitut Antona

Melika ZRC SAZU

Gosposka ulica 13, Ljubljana

E-pošta: primoz.gasperic@zrc-sazu.si

Avtorji fotografij:

BLAŽ KOMAC, LUKA VIDMAR,

MARKO ZAPLATIL

COBISS 1.04 strokovni članek

izrazov nemškega jezika niso govorili, zato je tudi njihovo sporazumevanje z višjimi sloji potekalo v slovenščini. Mestno prebivalstvo je bilo jezikovno in etnično mnogo bolj heterogeno. V mestih je bila dvo- oziroma trojezičnost povsem običajna. Poleg slovenščine, ki so jo mnogi ob selitvi iz vasi v mesto prinesli s seboj ali pa so jo bili prisiljeni znati zaradi vsakdanjih opravil, so se sporazumevali še v nemščini ali italijanščini. Nemščina, v primorskih mestih pa italijanščina, sta bila jezika pisnega uradnega poslovanja, zato je večina arhivskega gradiva v teh dveh jezikih. To pa še ne pomeni, da je nemščina prevladovala pri vsakdanji rabi. Plemiči so govorili predvsem nemško, prevladovala pa je dvojezičnost. Smatra se, da je zaradi nujnih stikov z nižjim slojem ter nekaterih uradnih postopkov (na primer patrimonialno sodstvo nižjega plemstva) večji del plemstva na Kranjskem znal slovensko (Ahačič 2007; Ahačič 2012). V 16. in na začetku 17. stoletja je bila slovenščina prvi jezik večine

kranjskega plemstva. Bila je jezik služinčadi, vaških duhovnikov, pestunjev, varušek in celotne kmečke okolice, v kateri je kot otrok rasel mlad plemič (Žvanut 1994).

V času vladarja Maksimilijana I. Habsburškega (1459–1519) je plemstvo formalno izobrazbo še vedno preziralo in je na knjigo gledalo kot na umetniški izdelek. V času Ferdinanda I. Habsburškega (1503–1564) pa so že opazili njene koristi (Žvanut 1994). Knjiga je postala duhovna potreba in orodje, uporabniki pa so bili večinoma bralci samouki. Pod tem vplivom so bile vzgajane generacije protestantov v prvih treh desetletjih 16. stoletja; pri nas na primer duhovnik Primož Trubar (1508–1586). Zato so plemiči poskrbeli za temeljitejšo izobrazbo svojih otrok. Večji del knjig so bila verska dela različnih oblik, bralce pa so najbolj zanimale kronike, zgodovinska dela in kozmografije (opisovanje Zemlje in vesolja). Zelo priljubljeni so bili pisci kronik, kot

na primer Nemca Sebastjan Franck (okrog 1499–okrog 1542) in Sebastjan Münster (1488–1552). Z novimi odkritji se je svet »povečal«, kar je spodbudilo zanimanje ljudi. Predmet zanimanja je postala tudi turška nevarnost, ki je od 15. stoletja grozila našim krajem. Šlo je za neznano muslimansko kulturo, ki se je od znane krščanske kulture v Evropi precej razlikovala (Žvanut 1994).

Dostopnost in lastništvo knjižnega ter kartografskega gradiva

V primerjavi s sodobnostjo sta bila izdajanje in dostopnost kartografskega gradiva v preteklosti precej skromno, cena pa pogosto zelo visoka. Naklade so bile neprimerljivo nižje od sedanjih, posamezna dela pa so bila zaradi oblikovanja in dodatkov luksuzno blago. Prav gotovo so bili lastniki kartografskih del po večini pripadniki premožnejših slojev, torej plemstva, dela meščanstva in višje duhovščine. Nekateri premožni izobraženci so imeli večje ali manjše knjižnice, katerih dostopnost je bila različna. Mnenje, da so bile knjige v grajskih knjižnicah namenjene le lastnikom, ne drži. Uporabljali so jih vsaj ožji družinski člani, saj so vsebovale tudi literaturo za otroke in žene, iz arhivskega gradiva pa je mogoče razbrati, da so si jih izposojali tudi zunanji posamezniki za študij ali pisanje knjig (Dular 2012). Iz navedenega sklepamo, da je bilo podobno tudi s kartografskim gradivom, če ga je knjižnica le vsebovala.

Knjižnice na gradovih so bile pomemben inventar in okras grajskih prostorov. Lastniki so njihovem videzu

Slika 1: Del starejšega geografskega in kartografskega gradiva Zemljepisnega muzeja GLAM ZRC SAZU. Foto: Marko Zaplatil

namenjali posebno pozornost (Dular 2015). V večjih knjižnicah so nekateri lastniki dali izdelati popise inventarja, kar je pozneje zelo olajšalo raziskovalno delo preučevanja knjižnih fondov.

V prvih desetletjih 17. stoletja naj bi bile grajske knjižnice razmeroma bogate. Knjige naj bi plemiči prinesli s svojih potovanj, ki so bila del takratne kulture. V tem obdobju so prevladovala nemške in latinske knjige, precej

je bilo tudi italijanskih, pozneje tudi francoskih. Analiza zapuščinskih inventarjev iz sredine 17. stoletja je nekoliko drugačna, kar je verjetno povezano s preganjanjem zagovornikov protestantizma in posledično preseljevanjem plemstva. Knjige so bile večinoma latinske, sledijo pa nemška in italijanska dela. Knjige je imela le polovica plemičev, od tega slaba petina le tri do deset zvezkov, predvsem molitvenikov.

Slika 2: Semeniška knjižnica v Ljubljani. Foto: Luka Vidmar

Proti koncu stoletja se je stanje spet nekoliko spremenilo, saj je leta 1693 v Ljubljani ustanovljena prva znanstvena akademija, imenovana *Academija operosorum Labacensium* (Akademija delovnih Ljubljancanov). Po gradivu, ki je po smrti operozov (članov omenjenega društva) prihajalo v knjižnico, je mogoče sklepati, da stanje verjetno ni bilo tako slabo, kot ga je mogoče zaznati iz preučevanja zapuščinskih inventarjev. S to prvo javno knjižnico smo stopili v korak z ostalimi evropskimi državami, ki so prav tako v 17. stoletju ustanovljale svoje prve knjižnice (Dular 2002). Leta 1678, nekaj let pred ustanovitvijo Akademije, je bila v Ljubljani odprta prva knjigarna. Na pobudo deželnih stanov in s posredovanjem zgodovinarja Janeza Ludvika Schönlebn (1618–1681), jo je odprl salzburški tiskar in knjigotržec Janez Krstnik Mayr (1634–1708). V njej je nudil več kot 2500 del (Dular 2002).

Knjižne zbirke na Slovenskem v preteklosti

Na ozemlju Slovenije so večje ali manjše knjižne zbirke nastajale predvsem v samostanih in večjih verskih središčih (na primer po škofijah), tudi izobraževalne ustanove so bile doma na Cerkev. S prihodom reformacije v 16. stoletju se je širila izobraženost posvetnega prebivalstva in s tem želja po knjigah. Knjižno gradivo je postalo tudi »orožje« v boju med protestantskim in katoliškim prepričanjem. Pri nas lahko o zasebnih knjižnicah govorimo od druge polovice 16. stoletja (Žvanut 1987). Čeprav je o knjižnih zbirkah na gradovih in pismenosti plemstva je le malo znanega,

vemo, da je od 15. stoletja vse več plemiških in meščanskih sinov študiral na univerzah v tujini. Prav gotovo so na nek način širili svoje znanje, ki so ga prinesli v domače kraje, zato so na svojih domovih verjetno imeli manjše ali večje število knjig (Žvanut 1987). Plemstvo si je knjige med seboj posojalo, tako je do podatkov iz knjig lahko prišel vsak, ki si je to želel (Žvanut 1994). Ena redkih znanih uporabnikov knjižnice knezov Auerspergov sta bila na primer kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor (1641–1693) in jezikoslovec Marko Pohlin (1735–1801) (Reisp 1989).

V nadaljevanju navajamo nekaj pomembnejših knjižnic na Kranjskem. Že omenjena knjižnica knezov Auerspergov (Turjaških) ni bila poznana in dostopna širši javnosti, verjetno pa je bila najstarejša in ena najboljšežnejših po številu gradiva. Prvič jo je bolje opisal zgodovinar Peter pl. Radics (1836–1912) v letih 1862 in 1863 (Radics 1863). V letih 1862–1866 je po nalogu kneza Karla Auersperga (1814–1890) zbiral gradivo o Kočevski. Zaradi tega je pregledoval njihovo knjižnico v knežjem dvorcu, zgrajenem leta 1642. Poslopje je stalo na mestu sedanje Narodne in univerzitetne knjižnice, med Gosposko in Vegovo ulico v Ljubljani.

Knjižnico je prvič uredil in popisal Schönleben leta 1655, drugič pa neznan urejevalec. Iz ohranjenega seznama je razvidno, da je pri drugem urejanju štela 3257 del oziroma od 6000 do 7000 zvezkov (Reisp 1989). Ker je bila knjižnica zelo dobro založena s kartografskimi in geografskimi

deli, je zagotovo služila kot vir podatkov za družabno igro *Orbis lusus* ('Igra sveta' ali 'Geografska igra'). Leta 1659 jo je na jezuitski univerzi v Gradcu pod mentorstvom profesorja Matije Kirchofferja (1631–neznano) predstavil študent Volf Engelbert Turjaški (1641–1709). Igra je temeljila na zemljevidu sveta, ki je bil razdeljen na posamezna polja, po katerih so tekmovalci »potovali« s pomočjo lastnega védenja ali v posebni knjigi navedenih geografskih opisov (Sekolec 2007). Po smrti deželnega glavarja Volfa Engelberta Turjaškega (1610–1673) in njegovega brata Janeza Vajkarda Turjaškega (1615–1677) so dediči knežje linije zapustili Kranjsko in knjižnica je ostala bolj ali manj zaprta za javnost (Reisp 1989). Omenjena Turjačana sta bila bratranca Janeza Andreja Turjaškega (1615–1664), očeta zgoraj omenjenega študenta Volfa, ki je bil naslednik Auerspergove veje na Turjaku (Preinfalk 2005). Po ljubljanskem potresu leta 1895 sta bila knjižnica in arhiv prenesena na grad Losensteinleithen pri Steyerju v Zgornji Avstriji (Reisp 1989). Knjižnica je vsebovala tudi atlase in topografije različnih avtorjev, kot so Blaeu, Camoco, Janssonius, Mercator, Merian, Münster in še nekateri (Reisp 1989), ter različne zemljevide, na primer priredbo prvega evropskega zemljevida Kitajske, ki ga je Nizozemec Johannes Blaeu (1596–1673) izdal leta 1655 (Južnič 2007).

Iz te knjižnice je pri pisanju Slave vojvodine Kranjske Valvasor zagotovo črpal znanje in literaturo (Južnič 2007, 62). Na gradu Bogenšperk pri Litiji je neprestano in do konca svojega delo-

vanja dopolnjeval tudi svojo obsežno knjižnico. Ni povsem jasno, koliko knjig je zajemala, vsekakor pa vsaj 2630, ki se zdaj hranijo v Narodni in univerzitetni knjižnici v Zagrebu (Dular 200). Samo gradivo in ideje za nakup je zbiral iz prebranih knjig ter številnih potovanj v šestdesetih letih 17. stoletja in pozneje, ko je popotoval po Evropi in Severni Afriki (Dular 2002). Zelo stare knjige iz 16. stoletja Valvasor verjetno ni mogel kupiti na prostem trgu, zato se je moral za njihov nakup posebej potruditi. Iz tega stoletja je zabeleženih 337 knjig, večina zgodovinskih in geografskih. Med njimi je tudi atlas *Theatrum orbis terrarum* ('Gledališče sveta') flamškega kartografa Abrahama Orteliusa (1527–1598) iz leta 1574 (Dular 2002).

V letih 1780–1819 je bila ena največjih knjižnih zbirk na Kranjskem in v sosednjih deželah knjižnica mecena Žige Zoisa (1747–1819). Vsebovala je najbolj popolno zbirko slovenskih, slovanskih, slavističnih, naravoslovnih, mineraloških, geoloških in botaničnih del. Odprta je bila vsem zainteresiranim intelektualcem in štiri desetletja delovala kot zbirališče ter žarišče slovenskega razsvetljenstva in kulture sploh. Vplivala je tudi na poznejše slovenske literate (Vidmar 2011). Tudi število geografskih del v njej je preseгло ljubiteljsko raven, zato je bila v pomoč tudi pri poznavanju sveta in geografije, Valentinu Vodniku na primer pri poučevanju geografije (Južnič 2009). V Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani hranijo 3885 zvezkov, ki so sestavljali večji del Zoisove knjižnice (Vidmar 2011).

Primer obsežne knjižne zbirke je tudi knjižnica na gradu Šrajbarski turn pri Krškem, ki jo je imela v lasti ena od vej plemiške rodbine Auersperg. Med drugim je vsebovala številne potopise, geografske orise ter turistične zemljevide različnih dežel, mest, pokrajin in pohodniških poti. Gradivo je zelo verjetno posledica njihovih številnih potovanj (Dular 2012).

Preučevanje zapuščinskih inventarjev

Knjižne zbirke vseh vrst in velikosti, ki so jih hranili plemiči, je mogoče preučevati predvsem po zapuščinskih inventarjih (Dular 2002). S preučevanjem le-teh na Slovenskem, tudi takšnih, ki so vsebovali raznovrstno knjižno gradivo, sta se ukvarjala Štuhec (1995 in 2009) in Šteh (2010). Štuhec ugotavlja, da so sredi 17. stoletja za »velike« veljale knjižnice, ki so premogle več kot 50 knjig, za »zelo velike« pa tiste z več kot sto knjigami. Plemiči so imeli v povprečju od 25 do 30 knjig, vendar je podatek zgolj informativen, saj je odvisen od skrajnih vrednosti preučevanih inventarjev. Skoraj polovica plemičev v inventarju ni imela navedene nobene knjige, skoraj 18 % pa jih je imelo manj kot deset knjig, med katerimi so prevladovali molitveniki. V letih 1651–1660 je imelo približno 15 % vseh obravnavanih plemičev v lasti približno tri četrtine vseh knjig. Iz pridobljenih podatkov Štuhec ugotavlja, da povprečni plemič ni prav pogosto bral oziroma, da knjigam ni posvečal veliko pozornosti (1995). Poleg pravkar omenjenega obdobja je Štuhec preučeval tudi inventarje iz obdobja 1701–1710. V

Kot ni vsaka zbirka zemljevidov atlas, tudi vsaka zbirka knjig še ni knjižnica. Bibliotekarska stroka razlikuje več izrazov, s katerimi označuje zbrano knjižno gradivo. Izraz »knjižnica« pomeni sistematično zbran in urejen knjižnični fond, »knjižnična zbirka« se uporablja kot oznaka za skupino knjig, »knjižna zapuščina« pa je knjižni fond, ki je ostal v zapuščini umrlega (Dular 2012).

obeh obdobjih je bilo, sodeč po številu in vrsti knjig, ki so jih plemiči hranili, približno 15 % takšnih, ki so redno brali in so se zanimali za širše dogajanje. 10 % jih je imelo manjše število knjig, vendar tudi njih lahko uvrščamo med pogostejše uporabnike knjižnega gradiva. Ostalih 75 % plemičev pa je zelo verjetno le redko bralo, morda občasno predvsem knjige z versko vsebino (Štuhec 1995).

V obravnavanem času je bila pismenost za plemiče že samoumevna (Štuhec 1995). Med domačimi (kranjskimi) avtorji je bil najpogosteje zastopan Valvasor, za njim pa Schönleben. Med posvetnimi deli je po zastopanosti močno prevladovalo delo Slava vojvodine Kranjske (Štuhec 1995).

Med inventarji, ki imajo popisane tudi knjige (30), je imelo pet plemičev popisane knjižnice z več kot 300 knjigami. Na velikost plemiških knjižnic je bolj vplivalo zanimanje kot gmotno stanje posameznika, saj je imel na primer plemič Friederich Pl. Gerlach kljub skromnemu premoženju skoraj toliko knjig kot premožni baron Vincenz Wolkenperg. Med knjižnicami kranjskega plemstva so prevladoval takšne, ki so hranile med 10 in 50 knjig, sledile so jim tiste z od 50 do 100 knjigami, medtem ko so bile knjižnice z od

100 do 200 oziroma z od 200 do 300 knjigami zelo redke. Skupaj je pri 26 posameznikih, ki so imeli urejene sezname knjig, popisanih 3108 knjig, povprečno torej slabih 120 knjig na posameznika (Šteh 2010).

Vzrokov za majhno število inventarjev s knjižnim gradivom je lahko več: zapuščina ni vsebovala knjig oziroma jih je bilo malo, popisovalcu knjižno gradivo ni bilo predano v vpogled, ali pa ni bilo tako pomembno, da bi ga uvrstili na seznam pokojnikove zapuščine.

Sklep

Kljub redkim omembam kartografskega gradiva lahko na podlagi podatkov o kartografskih delih in knjižnem gradivu nasploh sklepamo, da so ga v takšni ali drugačni obliki posedovali le redki posamezniki, predvsem izobraženi plemiči, ter samostanske knjižnice. Čeprav so knjižnice teh posameznikov ali ustanov lahko štejele tudi več tisoč enot, je bilo število geografskih del razmeroma majhno. Točnega števila iz doslej objavljenih podatkov ni mogoče določiti. Nova geografska odkritja in z njimi povezane še neznane značilnosti novih dežel so prav gotovo zanimale mnoge, zelo redke pa do te mere, da so si z nakupom zemljevida, atlasa ali geografskega dela težili svojo radovednost in širili svoje znanje.

Viri in literatura

1. Ahačič, K. 2007: Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem. *Linguistica et philologica* 18. Ljubljana.
2. Ahačič, K. 2012: Zgodovina misli o jeziku na Slovenskem: katoliška doba (1600–1758). *Linguistica et philologica* 28. Ljubljana.
3. Dular, A. 2002: Valvasorjeva knjižica. *Theatrum vitae et mortis humanae*. Ljubljana.
4. Dular, A. 2011: Berem, bereš, beremo: zgodovina branja na Slovenskem. *Knjižnica* 55-4.
5. Dular, A. 2012: Grajske knjižnice na Slovenskem. *Kronika* 60-3.
6. Dular, A. 2015: Grajske knjižnice. Medmrežje: http://zimk.zrc-sazu.si/sl/strani/grad_pano-06#v (6. 9. 2016).
7. Gašperič, P. 2007: Kartografske upodobitve Slovenije skozi čas. *Acta Geographica Slovenica* 47-2. DOI: <http://dx.doi.org/10.3986/AGS47205>
8. Južnič, S. 2007: Zemljepis v turjaški »knežji« knjižnici. *Geografski vestnik* 79-1.
9. Južnič, S. 2009: Zoisove geografske knjige. *Geografski vestnik* 81-1.
10. Preinfalk, M. 2005: Auerspergi: po sledih mogočnega tura. *Thesaurus memoriae. Dissertationes* 4. Ljubljana.
11. Radics, P. 1863: Die Fürst Carlos Auersperg'sche Hausbibliothek im Laibacher Fürstenhofe. *Österreichische Wochenschrift für Wissenschaft, Kunst und öffentliches Leben* 2-46.
12. Reisp, B. 1989: O nekdanji knjižnici knezov Auerspergov (Turjaških) v Ljubljani. *Zgodovinski časopis* 43-1.
13. Sekolec, J. 2007: O družabni igri kranjskega plemiča in njegovega učitelja iz 17. stoletja in o geografiji, brez katere so velika dejanja nema in zgodovina slepa. *Kronika* 55-3.
14. Šteh, B. 2010: Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva s konca 18. stoletja kot zgodovinski vir. Magistrsko delo, Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
15. Štuhec, M. 1995: Rdeča postelja, ščurki in solze vdove Prešeren. ŠKUC, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. Ljubljana.
16. Štuhec, M. 2009: Besede, ravnanja in stvari. Plemstvo na Kranjskem v prvi polovici 18. stoletja. Slovenska matica. Ljubljana.
17. Vidmar, L. 2011: Zoisova zbirka. *Memoria Scripta Sloveniae*. Narodna in univerzitetna knjižnica. Medmrežje: <http://memoriascripta.nuk.uni-lj.si/zbirke/index.php?id=172> (6. 9. 2016).
18. Žvanut, M. 1987: Knjižnice na Kranjskem v 16. stoletju. *Zgodovinski časopis* 41-2.
19. Žvanut, M. 1994: Od viteza do gospoda. Viharnik, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete. Ljubljana.

